

20. Yüzyılda Kültürel Unsurların Kadın Giyim Modasına Yansımaları

Reflections of Cultural Elements on Women's Fashion in the 20th Century

ÖZET

Kültür kavramı, toplumların kimliklerini, zenginliklerini ve tüm dinamiklerini ortaya koyan bir olgudur. Tarihte farklı kültürler birbirlerinden etkilenecek sanat, giyim vb. alanlarda yenilikçi yaklaşımlara zemin hazırlamıştır. Kültürün, toplumların tarihsel mirasını geleceğe aktaran dinamik bir yapı olması ve küreselleşme süreciyle birlikte kültürlerarası etkileşimin artması, özellikle moda alanında yeni estetik ve tasarım anlayışlarını beraberinde getirmiştir. Tüm bunlar, 20. yüzyılda kültür–moda ilişkisi çerçevesinde ortaya çıkan tasarımların ve tasarımcıların kültürel unsurları nasıl kullandığı ve sunduğu sorularını gündeme getirmiştir. Bu çalışmada kültür ve moda arasındaki ilişki ele alınarak, kültürel unsurların 20. yüzyıl kadın giysi modasına yansımalarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada, kültürel unsurların kadın giyimine yansımalarını belirlemek amacıyla doküman taraması yöntemi kullanılmıştır. Moda tarihi kronolojik olarak 10'ar yıllık dönemlere ayrılmış; her dönem için öne çıkan tasarımlar yazılı ve görsel kaynaklar aracılığıyla analiz edilmiştir. Kültürel etkileşimlerin tasarım anlayışlarına nasıl yön verdiğini ortaya koymak amacıyla tasarımlar dönemler hâlinde sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda, kültürel öğelerin giysi tasarımlarındaki dönüşümü değerlendirilmiştir. Çalışma, kültür, küreselleşme ve moda üçgeninde farklı kültürlerin modaya olan etkisini ve tasarımcıların bu unsurları nasıl kullandığını ortaya koyması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Moda tarihi, kültür, küreselleşme, sanat, kadın.

ABSTRACT

The concept of culture is a phenomenon that reflects the identities, richness, and overall dynamics of societies. Throughout history, different cultures have influenced one another, paving the way for innovative approaches in fields such as art and clothing. The dynamic nature of culture, which enables societies to transfer their historical heritage to future generations, and the increase in intercultural interaction brought about by globalization have especially contributed to the emergence of new aesthetic and design approaches in the field of fashion. All these developments have raised questions regarding how the designs and designers of the 20th century, within the framework of the culture–fashion relationship, utilized and presented cultural elements. In this study, the relationship between culture and fashion is examined with the aim of analyzing the reflections of cultural elements in 20th-century women's fashion. The document analysis method was employed to identify how cultural elements were incorporated into women's clothing. Fashion history was divided into chronological periods of ten years, and the prominent designs of each period were analyzed through written and visual sources. To reveal how cultural interactions shaped design approaches, the designs were classified by periods and interpreted accordingly. Based on the findings, the transformation of cultural elements within garment designs was evaluated. This study is significant in terms of revealing the influence of different cultures on fashion within the framework of culture, globalization, and fashion, as well as demonstrating how designers incorporated these cultural elements into their work.

Keywords: Fashion history, culture, globalization, art, women.

GİRİŞ

Kültür, bir toplumun kendine özgü değer ve olgularını bir arada toplayan; kuşaktan kuşağa aktarılan toplumsal bir miras niteliği taşıyan geniş kapsamlı bir kavramdır. Aynı zamanda kültür, geçmiş ile gelecek arasında bir köprü işlevi görerek toplumsal sürekliliği sağlar. Kültürel değerler, toplumların zaman içerisinde birbirleriyle kurdukları etkileşim ve paylaşım sonucunda değişime uğrayabilir. Bu değişim kültürel zenginliğin artmasına da katkı sağlar. Farklı toplumlar, insanlar ve kültürler arasındaki yoğun etkileşim ise “küreselleşme” kavramını ortaya çıkarmıştır (Küçük & Kahyaoglu, 2013: 57). Bu bağlamda kültür; bir toplumun hayat tarzını ve yaşam biçimini yansıtan bütüncül bir yapı olarak değerlendirilmekte; kültür içerisinde yer alan doğal, kültürel ve tarihî değerlerin belirli unsurlar çerçevesinde kaynak olarak kullanılmasıyla geleneksel bir nitelik kazandığı ifade edilmektedir (Güneş Yarmacı & Akpınarlı, 2024: 138). Özellikle 20. yüzyılda hız kazanan küreselleşme süreci, toplumların birbirlerinden kültürel olarak etkilenecek ve yeni kültürel biçimlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Gülşah Polat Turhan¹

How to Cite This Article

Polat Turhan, G. (2026). 20. yüzyılda kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 12(2), 269-284. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18818947>

Arrival: 10 January 2026

Published: 28 February 2026

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doç.Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Türkiye ORCID: 0000-0001-7963-6172.

Sanat ve kültür, birbirinden ayrılmayan ve karşılıklı olarak birbirini besleyen iki temel olgudur. Tarih boyunca sanatın tüm alanları kültürel unsurlardan ilham almış, bu etkileşim özgün eserlerin ortaya çıkmasına imkân tanımıştır. Giyim sanatları da bu süreçten sürekli beslenmiş; moda tasarımcıları küreselleşmenin etkisiyle koleksiyonlarında kültürel çeşitliliğe yer vererek özgün giysi ve aksesuar tasarımları ortaya koymuşlardır. Siray'ın belirttiği üzere (2015: 81), bu etkileşim sonucunda sanatçıların üretimleri kültürel formlar olarak çoğalmış; günümüz küresel sanat ortamı kültürel çeşitliliği, farklılığı ve ötekiliği etnik bir değer olarak benimsemiştir.

14. yüzyıldan itibaren Batı'da gelişen oryantalizm akımı, sanat ve modernizm serüveniyle paralellik göstermektedir. Bu dönemde Doğu'ya ve Doğu sanatına yönelik belirgin bir ilgi ortaya çıkmıştır. 18. yüzyılda Doğu'ya yapılan yolculuklar, üst sınıf Avrupalılar için bir öğrenme, kültürlenme ve olgunlaşma deneyimi olarak görülmüştür. Aynı yüzyıldan itibaren Batı'da Oryantalizm (Şarkiyat), Egzotizm, Afrika ve Uzakdoğu'ya olan ilginin yanı sıra sömürgecilik çağının da etkisiyle Avrupalı sanatçıların kendi kültürel sınırlarının ötesinde ilham arayışlarının farklı yönlerini yansıtmıştır (Peralı Blog, 2023).

Moda tarihinde de benzer bir biçimde Batının farklı kültürel unsurlardan yararlanma eğilimi görülmüş; özellikle Doğu'ya özgü giysi parçaları ile egzotik ve lüks dokumalar Batı moda dünyasında yaygınlaşmıştır. Kültürlerarası ticaretin artması, giysi ve dokumaların uluslararası ticarete talep gören lüks ürünler hâline gelmesini sağlamış; bu süreç sanatsal aktarımın da önemli bir parçası olmuştur (Himam, 2013: 93). Örneğin, Batı'da "Turkish trousers (şalvar)" olarak bilinen pantolon, Doğu'dan Avrupa'ya kültürel etkileşim yoluyla geçmiştir. Tarihsel süreçte pantolon, farklı toplumlarda farklı sosyal ve kültürel anlamlar taşımıştır. Persler ve Türkler gibi göçebe toplumlar pantolon kullanırken, Roma ve Orta Çağ Avrupa'sında erkek ve kadınlar uzun elbiseler tercih etmiştir. Batı'da kadınların pantolon giymesi ise ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında yaygınlaşmış; Amelia Bloomer 1851'de etek altına giyilen bilekte biten Türk pantolonu tasarımını (Bloomer Costume) kamuya tanıtarak bu dönüşüme öncülük etmiştir (Kidwell & Steele, 1989: 13-14). Bu dönemde giyim, kültür ve sanat ilişkisinin etkisiyle Batılı ressamların eserlerinde de Doğu ve oryantalist temaların yoğun biçimde işlendiği görülmektedir. 19. yüzyıldan itibaren sanatta Doğu'ya yönelim belirginleşmiş; Batı modasında farklı kültürel unsurlar güçlü bir ilham kaynağı hâline gelmiştir (Gray, 2003: 426, 435, 439).

20. yüzyılda Batı modası, Asya, Afrika, Çin, Japonya, Mikronezya ve Hindistan gibi farklı coğrafyalara ait kültürel unsurlardan geniş ölçüde yararlanmıştır. Böylece moda, çeşitli coğrafyalardaki estetik ve kültürel bakış açılarını bir araya getirerek küresel ölçekte kültürel çeşitliliği yansıtan bir alan hâline gelmiştir. Bu durum, Batı merkezli modanın sıklıkla farklı kültürel unsurları yeniden yorumlayarak küresel moda sahnesine taşımasıyla yakından ilişkilidir. Dolayısıyla kültür ve moda arasındaki ilişkinin incelenmesi, kültürün toplumlar üzerindeki etkisinin ve kültürel normların moda dünyasına nasıl aktarıldığının anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışma, moda-kültür ilişkisini ele alarak kültürel unsurların 20. yüzyıl kadın giyim modasındaki yansımalarını 10 yıllık periyotlar çerçevesinde incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- ✓ 20. yüzyıl kadın modasına kültürel unsurlar nasıl yansımış ve kullanılmıştır?
- ✓ 20. yüzyıl kadın modasında hangi moda tasarımcıları kültürel unsurları tasarımlarında kullanmıştır?

Araştırma kapsamında kültürel öğelerin kadın giysi tasarımlarına nasıl aktarıldığı ve bu tasarımların hangi tasarımcılar tarafından nasıl yorumlandığı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Kültür kavramının doğru biçimde anlaşılması ve bu doğrultuda kadın modasında nasıl kullanıldığının incelenmesi, çalışmanın önemini oluşturmaktadır. Çalışma, moda tarihi sürecinde 20. yüzyıl kadın giyimine yansıyan farklı kültürel unsurlar ve bu unsurları tasarımlarında kullanan tasarımcılarla sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, kültür ve moda ilişkisi ile kadın giysi modasında farklı kültürel unsurların belirlenerek incelenmesi amacıyla doküman taraması yöntemi uygulanmıştır. Araştırma kapsamında, kültürel unsurların kadın giyimine yansımaları ve bu unsurları tasarımlarında kullanan moda tasarımcılarıyla ilgili kuramsal bilgiler sistematik olarak derlenmiştir. Elde edilen verile doğrultusunda kültürel unsurların kadın giysi tasarımlarına yansımaları açıklanmaya çalışılmıştır.

Moda tarihi süreci, kronolojik olarak 10 yıllık periyotlar hâlinde gruplandırılmış ve bu periyotlarda öne çıkan tasarımlar, yazılı ve görsel belgelerle desteklenerek tablolar hâlinde analiz edilmiştir. Bu doğrultuda, dönemler arasındaki kültürel etkileşim ve tasarım eğilimleri açık bir biçimde ortaya konmuştur. Çalışmanın sonuç bölümünde, analizler doğrultusunda elde edilen bulgular ışığında değerlendirmeler yapılmış ve kültürel unsurların moda alanında kullanımına yönelik öneriler sunulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde 1900-2020 yılları araştırma kapsamına alınarak 10 yıllık periyotlarla, kültürel unsurların yansıtıldığı ve dönemlere damgasını vuran seçilmiş kadın giyim tasarımları ve kültürel unsurlardan ilham alan tasarımcılar verilmeye çalışılmış, görsel ve yazılı belgelerden elde edilen kaynaklardan desteklenerek açıklanmıştır.

1900-1910 yılları arasında kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları

1900’lerde moda hız kazanmış ve teknolojik gelişmeler sayesinde hızla tüm dünyaya yayılmıştır. Batının doğu ve Uzakdoğu ülkelerinin etnik giyimlerini keşfetmesi sonucunda kendi kültürlerine uyarlayarak moda dünyasında yeni tasarımlar ortaya çıkarmışlardır. Kültürler arası geçişler başlamış ve bu her alanda olduğu gibi özellikle giyim alanında daha hızlı olmuştur. Doğu’da ise Batı’nın kadın giysileri ilgi görmüş ve kullanılmaya başlamıştır. 1900’lerde, Bloomer pantolonu bisiklet sürmek ve diğer spor faaliyetlerinde giyilmeye başlanmıştır. 1912 yılında harem pantolonları ve pantolon etekleri Fransa’da da giyilmeye başlanmıştır”(Wilcox, 1958: 321,355).

Tablo 1: 1900-1910 yılları Kültürel unsurlardan etkilenecek yapılan giysi tasarımları

Kaynak: <https://www.erlertekstil.com.tr/blog/fashionista/modanin-baslangici-paul-poiret>

Koca ve Çağlar (2017:354) yine bu dönemde Çin’in kültürel zenginliklerini ülkelerine taşıyarak Uzak Doğu’dan getirilen ürünlerin etkisiyle dönem trendlerinde Asya kültürüne ait öğelere sıklıkla rastlanıldığını ve kimonolardan esinlenilerek tasarlanan çok sayıda giysi olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle bu dönem Turna kuşu, çiçek desenler gibi Uzak Doğu’ya ait kumaşlar kullanılmıştır. “Egzotik Doğu” denilen etkiyi moda dünyasına taşımasıyla bilinen isim Sergei Diaghilev tarafından kurulan çığır açıcı dans topluluğu Rus Balesinin 1909’da kostüm ve sahne tasarımcısı Leon Bakst oldu. Bakst sanatın sınırlarını genişletmekle ilgilenen ve güzel sanatlar ile zanaat arasındaki geleneksel ayrımı zorlayan bu sanatçı grubuna çok iyi uymuştur (Fogg, 2014:215). 20. yy ilk on yılında Batı modası başını doğuya çevirdi ve dans kostümlerinden, sıradan kadınların gündelik giyim tarzlarına kadar egzotik ve oryantalist bir görsel şölenin ortaya çıktığı görülmüştür. 1900-1910 yılları arasındaki kültürel unsurların kadın giysi modasında kullanımına yönelik genel olarak yorum yapılacak olursa, Batılı moda tasarımcıları Doğu ve Asya kültürü etkisiyle kültürel unsurları tasarımlarında sıkça kullandıkları görülmüştür. Bu durum aynı zamanda moda dünyasında küreselleşmenin hızlanmasını sağlamış ve yeni giyim kültür olgusunu ortaya çıkarmıştır. Dönemin aristokrat ve üst sınıf kadınların bu modayı takip etmeleri bunları kullanma durumları ise bu yeni giyim kültürünü de sürdürülebilirliğinin önünü açmıştır. Bu dönemin trendleri oluşurken kullanıcıların talepleri de ön planda tutulduğu söylenebilir.

1910-1920 yılları arasında kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları

On yılın başında dikkat çeken önemli gelişmelerden biri, Oryantalizmin moda ve sahne sanatları üzerindeki belirgin yükselişi olmuştur.

Paul Poiret, dökümlü kumaşları, dikkat çeken renk tercihi ve özgür kadın silüeti ön plana çıkaran tasarımlarıyla bu oryantalist görünümün popülerleşmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Poiret’in 1911’de piyasaya sürmüş olduğu “harem pantolonu” cesur kadınlar tarafından tercih edilmiş ve moda tarihinde dikkate değer bir yenilik olarak yerini almıştır (Görsel 1) (<https://fashionhistory.fitnyc.edu/about-timeline/>). Poiret’in bu tasarımları, estetik bir yenilik sunmakla kalmamış, aynı zamanda kadın giyimini sınırlayan unsurlara karşı özgürlükçü bir duruşun da sembolü hâline gelmiştir.

Nitekim Poiret’in eşi Denise Poiret de “Bin ve İkinci Gece” adıyla düzenlenen ünlü kostüm balosuna, yine Poiret tarafından tasarlanmış ve büyük yankı uyandırmış olan harem pantolonuyla katılmıştır (Görsel 2). Denise Poiret’in bu tercihinin, Poiret’in moda anlayışını canlı bir biçimde temsil etmiş olduğu ve dönemin toplumsal normlarına karşı dikkat çekici bir meydan okuma niteliği taşıdığı söylenebilir. Bu ikonografik görünüm, harem pantolonunun

yalnızca bir moda unsuru olmadığını; Batı toplumunun Doğu'yu egzotikleştiren hayal gücünü somutlaştırmış olduğunu da göstermiştir.

Tablo 2: 1910-1920 yılları Kültürel unsurlardan etkilenerek yapılan giysi tasarımları

Kaynak: <https://fashionhistory.fitnyc.edu/about-timeline/>

Dereboy çalışmasında (2008: 26, 28), Fransa'daki kadınların toplumsal haklar konusundaki mücadelelerinin ve İngiliz modasının etkisinin, dolaylı olarak Türk harem giyim kültürünün moda dünyasına yansımaları da şekillendirmiş olduğu belirtilmiştir. Dereboy'a göre, Poiret 1911 yılında ilk kadın pantolonlarını dünyaya tanıtmış ve o döneme kadar yalnızca spor amaçlı kullanılan pantolonları gündelik hayata uyarlamıştır. Oryantalist akımın öncülerinden biri olarak kabul edilen Paul Poiret, harem tarzı pantolonlar ile bunların üzerine giyilen tunikleri tasarlamış ve koleksiyonlarında Oryantal egzotizmini belirgin biçimde ortaya koymuştur. Oryantalizmin ve dış kültür etkilerinin moda alanındaki belirgin yükselişi, yalnızca Doğu kaynaklı estetik unsurlarla sınırlı kalmamış, aynı dönemde Rus, Japon, Afrika ve Latin Amerika kültürlerinden de yoğun biçimde beslenmiştir. Bu çok katmanlı kültürel etkileşim, modanın 1910'lu yıllardan itibaren giderek daha eklektik ve deneysel bir yapıya bürünmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda Rus köylülerinin giydiği kalça hizasındaki tuniklerin Batı modasında görünür hâle gelmiş olması dikkat çekicidir; söz konusu tunik stili savaş dönemine kadar etkisini sürdürmüştür. Paul Poiret tarafından tanıtılan ve Rus köylü giyiminden ilhamla tasarlanan bu tunikler, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte militer unsurlarla harmanlanarak yeni bir estetik form kazanmıştır (<https://www.oggusto.com/moda/moda-tarihi-ve-20-yuzyilin-ilk-20-yili>). Bu gelişme, Poiret'in kültürler arası referansları modern moda anlayışıyla birleştirme konusundaki öncü rolünün bir diğer göstergesi niteliğindedir.

Aynı dönemde sahne sanatları ve kostüm tasarımı alanında faaliyet gösteren Léon Bakst, Isadora Duncan ve Sonia Delaunay gibi isimler de modadaki bu kültürel çeşitliliğin güçlenmesine önemli katkılar sağlamıştır. Görsel 3'te, Bakst'ın Daphnis et Chloé için hazırladığı kostüm çizimi yer almakta olup sanatçının güçlü renk anlayışını ve dramatik çizim üslubunu yansıtmaktadır. Bakst'ın 1913 tarihli Kleopâtre balesine ait kadın köle kostümü (Görsel 4), yün, ipek, lame ve kurdele gibi malzemelerin ustalıkla bir araya getirildiği, Rus ve Mısır etkilerini sentezleyen çarpıcı bir örnek sunmaktadır. Benzer şekilde Görsel 5'te görülen Sonia Delaunay'ın Kleopatre için hazırladığı tasarımlar da Bakst'ın yaklaşımını takip ederek Rus ve Mısır kültürlerini yansıtan geometrik desenlerin öne çıktığı bir estetik anlayışı temsil etmiştir (<https://fashionhistory.fitnyc.edu/about-timeline/>). Bu tasarımcıların üretimleri, dönemin modasında kültürel çoğulculuğun ve sahne sanatlarının belirgin bir biçimde yönlendirici rol oynadığını göstermektedir.

Bu çeşitlenme yalnızca Rus veya Mısır etkileriyle sınırlı kalmamış; Japon kültürüne ait kimono tarzı paltolar, Türk kültüründen esinlenen harem pantolonları ve türban biçimli başlıklar, Afrika kültürünü çağrıştıran boneler ile Fransız tiyatro ve operalarındaki zengin kostüm geleneğinden ilhamla tasarlanan uzun kuyruklu ve süslemeli etekler dönemin moda anlayışında önemli yer tutmuştur. Aynı zamanda Arjantin tango danslarının popülerleşmesi, kabarık etek formlarının ve düşük arkadan sivri dekolteli, omuzdan bantlı kolsuz üst bedenlerin ortaya çıkmasına; ipek şalların ise zarif bir tamamlayıcı unsur olarak yaygınlaşmasına yol açmıştır (Dereboy, 2012: 190).

Genel bir değerlendirme yapıldığında, 1920’li yıllar Birinci Dünya Savaşı’nın yaralarının sarılmaya çalışıldığı, kültürel dinamizmin ve estetik arayışların hızla çeşitlendiği bir dönem olarak kabul edilmelidir. Caz Çağı’nın etkisiyle çarliston modasının yükselişe geçtiği bu yıllar; Rus, Mısır, Antik Çağ, Uzak Doğu estetikleri ile Oryantalizmin yoğun biçimde iç içe geçtiği, kültürel etkileşimlerin moda tarihinde belirleyici bir eşik oluşturduğu bir döneme karşılık gelmiştir. Bu yönüyle söz konusu dönem, hem Poiret’in tasarımlarında hem de Bakst ve Delaunay gibi sanatçılar üzerinden sahne ve moda alanlarında gözlemlenen geniş kapsamlı bir kültürel sentezin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. 1910-1920 yılları arasındaki kültürel unsurların kadın giysi modasında

kullanımına yönelik genel olarak yorum yapılacak olursa; bu dönemin kadın modasının, Batı toplumlarının hem estetik hem de sosyo-kültürel dönüşümlerinin bir yansıması olarak eklektik bir karakter taşıdığı söylenebilir. Oryantalizmin yükselişiyle birlikte Doğu'ya ait imgeler ve giyim unsurları yalnızca egzotik bir merakın sonucu olarak değil, aynı zamanda kadın bedenini özgürleştirme çabalarının bir parçası olarak moda alanına taşındığı tespit edilmiştir.

1920-1930 yılları arasında kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları

Özgürlük arayışının hız kazanması ve bireysel farkındalığın artmasıyla birlikte, 20'li yılların toplumsal atmosferi yeni bir duygu ve yeni bir kültürel dinamizm yaratmıştır. Anı yaşamayı merkeze alan, geleneksel normları sorgulayan bu yeni kuşak, 1920'lerin "kükreyen" ruhunu biçimlendirmiş; belirgin görünümü, müziği ve giyim tarzıyla Caz Çağı'nın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (<https://www.oggusto.com/moda/moda-tarihi-ve-20-yuzyilin-ilk-20-yili>). Kadınların kamusal alandaki görünürlüğü'nün artması, modayı bir tür kimlik arayışı hâline getirmiş ve dönemin kültürel dönüşümünü hızlandırmıştır. Caz kültürünün kökeninin, Afro-Amerikalı toplulukların müziğine ve onların özgün giyim biçimlerine dayandığı bilinmektedir. Bu kültürel aktarım, Batı modasında "çarliston" olarak adlandırılan yeni bir stilin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çarliston modasında kadın giyimi; bel hattı düşürülmüş, hareketi vurgulayan püsküllü ve tüylü elbiseler, uzun inci kolyeler ve küçük, dar röverli şapkalarla karakterize olmuştur. Bu tasarımlar, dansın ritmine uyum sağlayacak şekilde hareketli ve çarpıcı özellikler taşıması; kadının özgürleşmesine sembolik olarak gönderme yaptığı söylenebilir. Tablodaki Görsellerde yer alan 1920'lerin başlarına ait boncuk işlemeli diz altı elbise modelleri, dönemin caz modasının tipik örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Dönemin kültürel çeşitliliğini artıran önemli gelişmelerden biri de 1922'de Mısır Firavunu Tutankhamun'un mezarının keşfidir. Bu arkeolojik bulgunun dünya basınında geniş yer bulması, Batı modasında kısa sürede "Tutmania" olarak adlandırılan bir Mısır hayranlığının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Herald'ın belirttiği üzere, Mısır'a özgü motifler, renkler ve sembolik formlar moda tasarımlarına hızla yansımış; böylece dönemin giysi estetiği egzotik ve arkeolojik referanslarla zenginleşmiştir (Herald, 1991: 65). Bu durum, 1920'lerde modanın yalnızca güncel kültürel eğilimlerden değil, aynı zamanda arkeolojik ve sanatsal gelişmelerinden de beslendiğini göstermektedir.

Tablo 3: 1920-1930 yılları Kültürel unsurlardan etkilenecek yapılan giysi tasarımları

- Kaynak:** 1. New York Herald (New York, NY), 19 Mart 1922.
Kaynak: 2. The Ogden Standard-Examiner (Ogden, UT), 16 Mayıs 1920.
Kaynak: 3. The Washington Times (Washington, DC), 5 Mart 1922.
Kaynak: 4. The Broad Axe (Salt Lake City, UT), 15 Kasım, 1924.
Kaynak: 5. The Indianapolis Times (Indianapolis, IN), 17 Ağustos 1926.
Kaynak: 6. The Indianapolis Times (Indianapolis, IN), 9 Haziran 1928.
Kaynak: 7. Maryland Independent (Port Tobacco, MD), 19 Eylül 1930.

1920-1930 yılları arasındaki elbiselerin görselleri, ayrı gazetelerden elde edilmiştir. Gazetelerdeki metinlerden elde edilen bilgiler doğrultusunda; dönemin en sık kullanılan kumaşı ipek olarak dikkat çekmiştir. The Washington Times 1922 sayısında kadınların akşam yemeklerinde ipek kumaştan drapeli elbiseler ile kaftana benzer püskül detayları ve işlemleri olan dış giysi ile kombine ettikleri şeklinde yayın yapmıştır (<https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn84026749/1922-03-05/ed-1/seq-75/>). Genel olarak değerlendirildiğinde, Caz Çağı modası güçlü bir kültürel sentezin ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Dönem; Afrikalı-Amerikalı müzik kültürünün ritmik dinamizmini, Mısır sanatsal mirasının egzotik çekiciliğini ve modern bireyin özgürleşme arzusunu aynı estetik potada birleştirerek kadın modasında çarpıcı bir dönüşüm yaratmıştır.

1930-1940 yılları arasında kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları

1930'lu yılların başına gelindiğinde, moda dünyasında belirgin bir yön değişikliği yaşanmış ve dönemin tasarımları, farklı kültürlerin estetik unsurlarını modern silüetlerle birleştiren eklektik bir yapıya dönüşmüştür. Avrupa Barok akımının etkisiyle fiyonk gibi dekoratif detayların öne çıkması, dönemin kültürel sentez anlayışının karakteristik örneklerini oluşturmaktadır. Bu yıllarda Mısır sanatı ve dekoratif sanatların etkisi de belirgin biçimde artmış 1930'larda da tasarımlarda kendini hissettirmeye devam etmiş; geometrik süslemeler, stilize figürler ve altın tonları gibi öğeler moda estetiğine dâhil edilmiştir. Ayrıca Doğu kültürüne özgü şalvar üstüne giyilen uzun "üç etek" geleneğini hatırlatan, pantolon üzerine giyilen tunik modelleri de dönemin modern kadın giyiminde sıkça görülmüştür. Bu durum, tasarımcıların Doğu'nun işlevsel ve akışkan formlarını modernlik söylemiyle uyumlu hâle getirme çabalarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Yunan kültürüne ait kiton biçimli giysiler, verev kesimli drapeli ve dökümlü modeller 1930'larda yaygınlaşan bir diğer estetik yönelimi temsil etmiştir (Zengingönül: 75, 82). Bu doğrultuda, antik Yunan'ın akışkan form anlayışının modern moda tasarımıyla buluşması, kadın silüetini daha doğal, yalın ve vücut hareketine duyarlı bir form üzerinden yeniden tanımlamıştır. Modanın bu dönemde antik döneme yönelmesi, hem Batı'nın geçmişle kurduğu romantik ilişkiyi hem de ekonomik buhran sonrası sadeleşme eğilimini yansıtmaktadır.

1930'ların sonlarına gelindiğinde ise hem Afrika hem de Güney Asya estetik kodlarını taşıyan türban, Batı'da dikkat çeken bir moda unsuru hâline gelmiştir. Comstock-Skipp'in belirttiği üzere türban modası, Afrika etkisini çoğu zaman hayal gücüne, egzotikleştirmeye birlikte Batı modasına taşımıştır (Comstock-Skipp, 2011).

Tablo 4: 1930-1940 yılları Kültürel unsurlardan etkilenecek yapılan giysi tasarımları

Kaynak1: Helinistik elbise, Marlene Dietrich , 1930. Kristine. Flickr Bettmann/CORBIS.

Kaynak2: bolero ceketli elbiseler, <https://www.fashiongonerogue.com/era/1930s-fashion-women/>

Kaynak 3: 1930 Loretta Young,,türban şapkası, <https://vintagedancer.com/1930s/womens-1930s-hat-styles/>

Kaynak 4:Madam Gres 1935, Truva Savaşı Gerçekleşmeyecek oyun kostümü, <https://iandrummondvintage.com/>

1930'lu yıllarda moda, yalnızca kültürel etkilerin bir yansıması olmakla kalmamış, aynı zamanda küresel olayların ve sinema endüstrisinin de yön verdiği dinamik bir alan hâline gelmiştir. İspanyol kültürünün etkisi, özellikle İspanya İç Savaşı'nın (1936-1939) getirdiği toplumsal ve kültürel dönüşümlerle Batı modasına yansımıştır (Aktaş, 2014: 297). 1930'larda öne çıkan bolero ceket, ikon hâline gelmiş silüeti, kıvrımlı yapısı ve çok yönlülüğü ile dikkat çekmiştir. Bolero ceket, gece elbiselerinden gündelik giysilere kadar her türlü kombinle kullanılabilirliğiyle dönemin kadınları için hem estetik hem de işlevsel bir moda nesnesi olarak öne çıkmıştır. İlmek ilmek işlenen boncuklar, nakışlar ve payetlerle zenginleştirilen bolero, yalnızca bir giysi değil, aynı zamanda dönemin estetik zevkleri olarak da değerlendirilmiştir. Bu dönemde filmler ve özellikle Hollywood sineması, kadın modasının belirleyici unsurlarından biri hâline gelmiştir. Hollywood yıldızlarının bolero ceketleri tercih etmesi, bu parçanın popülaritesini daha da artırmıştır. Marlene Dietrich ve Joan Crawford gibi ikonlar, bolerolarla verdikleri fotoğraflar aracılığıyla giysiyi bir "sahip olunması gereken aksesuar" statüsüne taşımışlardır (<https://www.fashiongonerogue.com/1930s-fashion-accessories-women-trends/>). Bu durum, 1930'lar modasının, yalnızca kültürel ve tarihsel referanslardan değil, aynı zamanda medya ve popüler kültür aracılığıyla küresel ölçekte yayılan bir estetikten de beslendiğini göstermektedir. Genel olarak, 1930'lar modası; Osmanlı, Mısır, Yunan, Afrika ve Güney Asya kültürel estetiklerinin modern kadın giyimine hem biçimsel hem de sembolik düzeyde nüfuz ettiği, oldukça çok katmanlı bir dönemi temsil etmektedir.

1940-1950 yılları arasında kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları

1940'lı yılları Savaş döneminin etkisinde olup, kadınların kozmetik ürünlerine erişiminde ciddi kısıtlamalara yol açmış ve bu durum 1940'lı yılların makyaj anlayışının belirgin biçimde sadeleşmesine neden olmuştur. Bu sadeleşme, dönemin kadın görünümünü hem daha doğal hem de uygulanması daha kolay bir formata taşımıştır.

Aynı dönemde giyim anlayışı da benzer şekilde işlevsel bir nitelik kazanmıştır. Örneğin John Lewis and Co. Ltd. tarafından sunulan Dorville marka kırmızı yünlü Utility elbisesini sergileyen model, önden büzgülü etek ve vücuda oturan bel formu gibi detaylarla dönemin ekonomik koşullarına uyarlanmış zarafeti temsil etmektedir. Modelin beyaz ipek jarse türban, eldiven ve ayakkabılarla tamamlanan görünümü, savaşın yarattığı malzeme kıtlığına rağmen şıklığın sürdürülebilir olduğunu da göstermektedir (Görsel 1) (<https://www.iwm.org.uk/history/1940s-fashion-how-to>). İspanyol tasarımcı Cristóbal Balenciaga bu dönemde, savaşın sadeleşmeye zorladığı moda atmosferine karşın dramatik ve göz alıcı tasarımlar üretmesiyle dikkati çekmiştir. Tasarımlarındaki dantel, hacimli silüetler ve tarihsel göndermeler, giysilere neredeyse törensel bir hava kazandırmaktadır. Tafta katmanlarla oluşturulmuş geniş eteklerin hareket ettikçe yarattığı akışkanlık, Balenciaga'nın kumaşı heykelsi bir forma dönüştürme konusundaki ustalığını gözler önüne sermiştir. (Görsel 2).

Tablo 5: 1940-1950 yılları Kültürel unsurlardan etkilenecek yapılan giysi tasarımları

Görsel 1.

Görsel 2.

Görsel 3.

Görsel 4.

Kaynak 1: <https://www.iwm.org.uk/history/1940s-fashion-how-to>

Kaynak 2: Cristobal Balenciaga (İspanyol, 1895–1972). Abiye , 1951. İpek. <https://fashionhistory.fitnyc.edu/1950-1959/>

Kaynak 3: "Hakama Elbisesi" , <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/158045>

Kaynak 4: Madam Gres, 1947, <https://iandrummondvintage.com/>

Amerikalı tasarımcı Carolyn Schnurer (1908–1998) ise 1944–1964 yılları arasındaki kariyerinde gelişmekte olan Amerikan spor giyim endüstrisinin öncü isimleri arasında yer almıştır. Schnurer, genç ve aktif kadınları hedefleyerek minimal temel parça gerektiren, pratik ve farklı bağlamlarda kullanılabilir koordinatlar tasarlamıştır. (Görsel 3) Kostüm benzeri abartılı görünümünden özellikle kaçınmış; bunun yerine kültürel temalardan ilham alan ancak Amerikan silüetine sadık kalan bir çizgi geliştirmiştir. Tatil yöresi koleksiyonlarında kültürel motiflerin kumaş ve yapım detaylarıyla ustalıkla harmanlanması, onun modayı estetik olduğu kadar kültürel bir iletişim alanı olarak ele aldığını göstermektedir (<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/158045>). Genel olarak 1940'lı yılların moda ortamı, savaşın yarattığı kısıtlı kaynaklara rağmen dönemin tasarım anlayışındaki kültürel etkileşim, sadelik ve estetik anlayışının bütüncül olarak devam ettirildiği görülmektedir.

1950-1960 yılları arasında kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan tüketim malları, modernleşmenin ve verimli bir geleceğin temel göstergesi olarak kabul edilmiş; otomobillerden gıda ürünlerine, giysilerden ev eşyalarına kadar birçok Amerikan malı küresel ölçekte birer "Meta"ya dönüşmüştür. Özellikle Amerikan işçi sınıfına ait madenci kıyafetleri ve kovboy filmlerinde kullanılan denim pantolon, popüler kültür aracılığıyla moda dünyasında belirleyici bir konuma yükselmiştir. Elvis Presley'in Jailhouse Rock filminde giydiği denim pantolon, bu dönüşümün günümüzde kadın modasına da yansımaları en görünür örneklerinden biridir. 1950'lerde Amerikan orta sınıfının kolaylık, rahatlık ve maddi refah üzerine kurulu yaşam tarzı, genç kuşak tarafından sorgulanmaya başlandığında isyankâr bir tutum gelişmiş; Presley'in işçi sınıfı estetiğini yansıtan giyim tarzı gençler arasında bir moda akımına dönüşmüştür (Fogg, 2014: 340–341). Dönemin önde gelen tasarımcılarından Cristóbal Balenciaga ise İspanyol kültürünün etkisini taşıyan özgün etek kesimleri, bolerolu elbiseler ve hacimli silüetler geliştirerek 1950'ler modasına önemli katkılar sağlamıştır. Balenciaga'nın tasarımları, geleneksel İspanyol giyim öğelerini modern haute couture anlayışıyla bütünleştirmesi bakımından yenilikçi bir nitelik taşımaktadır (<https://couturer.com/designers/cristobal-balenciaga>).

Tablo 6: 1950-1960 yılları Kültürel unsurlardan etkilenecek yapılan giysi tasarımları

Görsel 1.

Görsel 2.

Görsel 3.

Kaynak 1: Jean Dessès'in 1950'lerdeki moda tasarımları, https://www.vintag.es/2023/12/jean-desses.html#google_vignette

Kaynak 2: Givenchy stili, 1952, <https://www.life.com/lifestyle/givenchy-rare-and-classic-photos-from-a-fashionable-life/>

Kaynak 3: Givenchy stili, 1952. <https://www.life.com/lifestyle/givenchy-rare-and-classic-photos-from-a-fashionable-life/>

Jean Dessès de 1950'ler ve 1960'ların önde gelen moda tasarımcıları arasında yer almış; özellikle uluslararası seyahatlerinden edindiği kültürel izlenimleri tasarımlarına yansıtmıştır. Erken dönem Yunan ve Mısır giyim biçimlerinden esinlenen Dessès, şifon ve muslinden dökümlü gece elbiseleri tasarlama konusundaki ustalığıyla tanınmıştır. Tasarımcının tasarımlarında sadelik, akışkanlık ve antik estetiğe yapılan göndermeler dikkat çekici bir yer tutmuştur. 1950'lerde bir diğer önemli moda unsuru olan ipek eşarplar ise kısa sürede cazibe, güç ve bağımsızlık sembolü hâline gelmiştir. Audrey Hepburn eşarplarını zarif biçimde boynuna bağlayarak feminen bir şıklığın temsilcisi olurken, Brigitte Bardot eşarabı daha genç ve özgür bir tavırla baş bandı olarak kullanmayı tercih etmiştir. Grace Kelly'nin 1956'da "LIFE" dergisinin kapağında Hermès ipek eşarpla yer alması ve aynı yıl koluna attığı Hermès şal ile tekrar manşetlere çıkması, ipek eşarabın popüler kültürdeki etkisini artırmıştır. Hatta Kraliçe II. Elizabeth'in dahi bir posta pulunda Hermès eşarpla betimlenmesi, bu aksesuarın dönemin moda ikonografisinde edindiği güçlü konumu göstermektedir (<https://www.thefad.co/blog/>). 1950'ler modası, savaş sonrası dönemin toplumsal dönüşümlerini hem yansıtan hem de bu dönüşümlere yön veren çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Amerikan tüketim kültürünün küresel etkisi, genç kuşakların isyanıyla birleşerek denim gibi işçi sınıfına özgü bir giysiyi popüler kültürün merkezine taşımış; moda, sınıfsal ve kültürel sınırların yeniden çizildiği bir alana dönüşmüştür.

1960-1970 yılları arasında kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları

1960'lı yıllarda özellikle Afro-Amerikalıların tercih ettikleri canlı renkli, vücuda oturan ve Afrika kökenli desenler taşıyan unisex pantolonlar, etnik kimliğin moda üzerinden ifade edilmesine önemli bir örnek oluşturmaktadır. Aynı dönemde genç kadın ve erkek hippiler saçlarını uzatmakta, başlarına bandana takmakta ve solmuş, eski denim pantolonlar giymişlerdir. Etnik kültürlerden beslenen bu giyim anlayışı, modaya yön veren yenilikçi bir tarz olarak görülmüştür (Connikie, 1990: 22). "Çiçek çocukları" olarak bilinen hippie akımının öncüleri, grunge estetiğini andıran dağınık görünüşleri, renkli kıyafetleri ve rock müziğe olan ilgileriyle kendilerini dönemin ana akım kültüründen farklılaştırmışlardır. Gençlik kuşağı, özellikle yoksul sınıfların kıyafetlerini taklit ederek tüketim kültürüne yönelik eleştirilerini bedenleri üzerinden ifade etmekteydi (Onur, 2004: 57).

Kültürler arası etkileşimin modaya taşınması ise belirgin biçimde bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1960'larda "hippi" olarak adlandırılan gençlerin giyim tarzı, Asya başta olmak üzere çeşitli coğrafyalara ait etnik giysilerden oluşmuştur. Küreselleşmenin yarattığı standartlaşmaya karşı geliştirilen bu estetik duruş, özellikle Asya'nın geleneksel giyim biçimlerinden ilham alan "etnik" tasarımların moda dünyasında görülmesini sağlamıştır. İkinci el pazarlardan temin edilen etnik giysiler, farklı kültürlerin sembolik göstergeleri olarak hippiler aracılığıyla küresel ölçekte yayılmıştır (Alpat: 17). Düzeni reddeden hippie görünümü; Çingene kıyafetleri, üçüncü dünya ülkelerine ait giysilerden alınan parçalar, nakışlı Afgan kuzusu kabanlar, el örgüsü bluzlar, çiçekli uzun etekler ve otantik hırkalar gibi öğelerle şekillenmiştir. Kadın ve erkek hippiler saçlarını uzatıp serbest bırakıyor, başlarına korsan eşarabı ya da bandana takmışlardır (Pektaş, 2006).

Afrika kökenli etkiler de 20. yüzyıl modasında önemli bir rol oynamıştır. Uluslararası ölçekte tanınan ilk Afrika kökenli tasarımcı Yves Saint Laurent, doğduğu Cezayir'in renklerini ve Kuzey Afrika'nın güneşli atmosferini tasarımlarına yansıtmıştır. 1967 İlkbahar/Yaz "Afrika Koleksiyonu"nda Afrika kıtasına özgü boncuklar, kabuklar, doğal mücevherler, safari ceketleri ve tunikler kullanarak etnik estetiği haute couture düzeyine taşımıştır. Bu yaklaşım daha sonra Dolce & Gabbana tarafından 2005 ve 2011 yıllarında benzer biçimde yeniden yorumlanmıştır (Jennings: 12).

Tablo 7: 1960-1970 yılları Kültürel unsurlardan etkilenecek yapılan giysi tasarımları

Kaynak 1: YVS Laurent, 1967 Afrika Temalı Koleksiyonundan, (<https://museeyslparis.com/en/biography/collection-africaine-pe>)

Kaynak 2: Sant'Angelo, 1968 <https://theeyehasit.com/2017/03/22/giorgio-di-santangelo/>

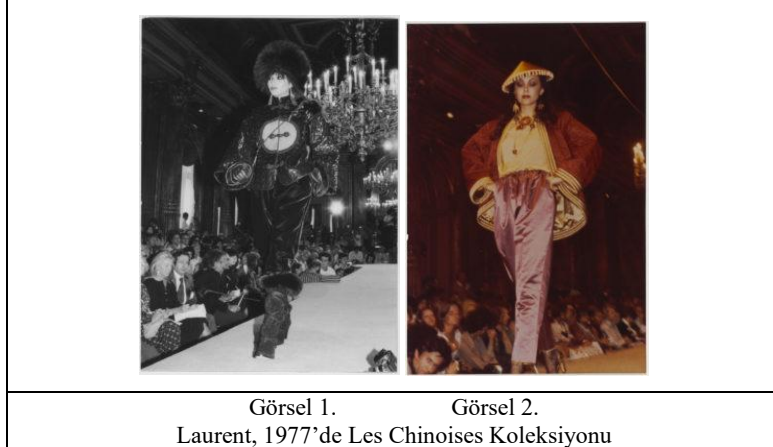
Kaynak 3: Sant'Angelo, 1968 <https://theeyehasit.com/2017/03/22/giorgio-di-santangelo/>
Chicago Field Doğal Tarih Müzesi'nde yer alan Afrika maskeleri, tekstil ürünleri ve el işçiliği örnekleri de zamanla moda tasarımcılarının önemli ilham kaynaklarından biri hâline gelmiştir. YSL, Christian Dior, Guy Laroche ve Thierry Mugler gibi tasarımcılar, Afrikalı etnikliğe referans veren kostümler üretmiş; 1960'ların sonlarına gelindiğinde bu tasarımlar Amerikalı siyahiler tarafından benimsenmiş ve Afrika motifli unisex pantolonlar onların kimlik ifade biçimlerinden biri olmuştur (Connikie, 1990: 24). Dönemin moda anlayışını genel olarak değerlendirildiğinde; 1960'lı yıllardan itibaren "Hippi" hareketi ile birlikte genç kuşaklar, tüketim kültürü tarafından belirlenen moda kalıplarını reddederek giyim yoluyla alternatif yaşam biçimleri oluşturmuş; etnik kıyafetleri sahiplenerek kültürel çeşitliliğin moda sayesinde dolaşıma girmesine katkı sağlamışlardır. Aynı yıllarda Afrika, Asya ve Orta Doğu kökenli estetik unsurların Batı modasında yaygınlaşması, modern modanın aslında küresel etkileşimlerin bir ürünü olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla 1960'lar modası, kültürel çeşitliliğin yaratıcı bir birleşimi olarak değerlendirilebileceği gibi, bireysel özgürlüğün ve kolektif başkaldırının estetik biçimde somutlaştığı bir dönem olarak da değerlendirilebilir.

1970-1980 yılları arasında kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları

1970'lerde moda alanında yeni bir ilgi odağı olarak oryantalizm tekrar öne çıkmıştır. Bu dönemde el sanatları, çeşitli geleneksel teknikler, triko ürünler ve alışılmadık topuklu ayakkabılar bir araya getirilerek özgün bir stil oluşturulmuştur. Etnik unsurların harmanlanması ve Ortadoğu'nun egzotik kültürünün modaya yansımaları, dönemin çeşitlilik arayışını desteklemiştir.

1971 yılında Çin'in Birleşmiş Milletlere katılımıyla birlikte Çin stili giysiler moda tasarımcıları için önemli bir esin kaynağı hâline gelmiştir. Kimono kollar, beli saran kemerler ve benzeri Uzakdoğu'ya özgü detaylar bu dönemde öne çıkan tasarım özellikleri arasında yer almıştır (Clancy, 1996: 128). 1970'lere gelindiğinde Batı dünyası dikkatini giderek Uzakdoğu'ya yöneltmiştir.

Asya kültürünü tasarımlarında en belirgin biçimde yansıtan modacılarından biri kuşkusuz Yves Saint Laurent'tir. Daha önce bu coğrafyaları ziyaret etmemiş olmasına rağmen Hint ve Çin kültürlerinden ilham alarak hazırladığı koleksiyonlar, tasarımcının Doğu estetiğine duyduğu ilgiyi açıkça ortaya koymaktadır. Laurent'in bu kültürlerden esinlenerek oluşturduğu koleksiyonlar Paris'te düzenlenen Dreams of Orient sergisinde sergilenmiştir. Tasarımcının 1977 yılında sunduğu Les Chinoises (Çinliler) koleksiyonu ise Asya etkisini en güçlü biçimde yansıtan çalışmalarından biri olarak serginin odağında yer almıştır. (<https://vogue.com.tr/moda/cok-kulturulu-moda>).

Tablo 8: 1970-1980 yılları Kültürel unsurlardan etkilenecek yapılan giysi tasarımları

Görsel 1.

Görsel 2.

Laurent, 1977'de Les Chinoises Koleksiyonu

Kaynak: <https://museeyslparis.com/en/biography/collection-les-chinoises>

1970'lerle birlikte moda dünyasında yalnızca Ortadoğu ve Çin etkileri değil, Uzakdoğu'nun diğer önemli kültürleri de belirleyici bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda Japon tasarımcıların uluslararası moda sahnesine çıkışı, Batı estetiğinin dönüşümünde çarpıcı bir kırılma noktası oluşturmuştur. Günümüzde Issey Miyake, Rei Kawakubo ve Yohji Yamamoto gibi Japon kökenli tasarımcılar, geleneksel Japon kültürünün izlerini modern moda anlayışıyla harmanlayarak küresel modaya yön veren önemli isimler hâline gelmiştir.

Rei Kawakubo ve Yohji Yamamoto, Japonya'da kendi markalarını sırasıyla 1975 ve 1972 yıllarında kurmuş, ardından uluslararası moda arenasına adım atarak Batı modasında köklü etkiler yaratmışlardır. Alvarez'e (2010: 1) göre bu tasarımcıların moda dünyasına girişi, Batı tasarımında önemli bir dönüm noktası niteliğindedir. Moda tarihçisi Richard Martin de bu etkiyi vurgulayarak, Batı'da moda anlayışının Japon tasarım estetiğine doğru kaydığını ve Japon tasarımının maddi katkıları hesaba katılmadan Avrupa ve Amerika'daki yirminci yüzyıl moda tarihinin eksiksiz biçimde değerlendirilemeyeceğini belirtir (Martin, 1995: 215).

Aynı dönemde Asya'nın diğer bölgelerinde yaşanan sosyo-kültürel gelişmeler de moda ve kültürel etkileşim açısından dikkat çekicidir. Pakistan'da 19 Kasım 1988'de yapılan ve 1977'den bu yana ilk kez gerçekleşen serbest seçimlerde Benazir Butto'nun zaferi, Müslüman bir ülkede ilk kadın başbakanın seçilmesi bakımından tarihi bir dönüm noktasıdır. Butto'nun Batı'da aldığı eğitim ve modern siyasi imajı, Ortadoğu ile Batı arasında sembolik bir kültürel köprü işlevi görmüştür (Langlois ve diğerleri, 2003). Bu süreçte Alp Dağları köylü giysileri, Meksika işi nakışlar, Ortadoğu oryantal tarzı tunikler ve kaftanlar ile Rus etnik motifleri modada yükselen eğilimler arasına girmiştir (Dereboy, 2012: 307).

Bu kültürel çeşitliliği tasarımlarına en belirgin biçimde yansıtan isimlerden biri Thea Porter'dır. Gençlik yıllarından itibaren dünyanın farklı coğrafyalarını gezmesi, onun tasarım estetiğine çok kültürlü bir karakter kazandırmıştır. Porter'ın tasarım kariyeri, uluslararası seyahatlerinden topladığı geniş tekstil koleksiyonuna ve Londra'da açtığı Orta Doğu ithalat mağazasına dayanmaktadır. Vual, kadife, şifon ve brokar gibi antika kumaşlardan ürettiği kaftanlar ve maksi elbiseler, 1970'lerin ortalarında popülerlik kazanan bohem stilin oluşumuna önemli ölçüde katkı sağlamıştır. (<https://www.lofficielusa.com/fashion/70s-fashion-designers-emilio-pucci-diane-von-furstenberg>). Genel olarak bakıldığında; 1970'ler, modanın küresel ölçekte çok yönlü bir kültürel etkileşim ağına dönüştüğü bir dönem olarak değerlendirilebilir. Oryantalizm akımının yükselişiyle Ortadoğu, Uzakdoğu ve Asya kültürleri Batı modasında güçlü biçimde görünür hâle gelirken, hem Çin'in hem Japon tasarımcıların uluslararası yükselişi bu dönüşümü hızlandırmıştır. Aynı zamanda politik ve toplumsal gelişmeler, tıpkı Benazir Butto örneğinde olduğu gibi moda algısını dolaylı biçimde şekillendirmiştir. Dönemin tasarımcıları ve kültürlerarası alışveriş, 1970'lerde modayı yalnızca estetik bir alan olmaktan çıkarıp, kimlik, kültür ve güç ilişkilerinin yansıtıldığı dinamik bir sahne hâline getirmiştir.

1980-1990 yılları arasında kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları

1980'lerde Avrupalı sanatçılar ve sanat simsarları, yeni ilham kaynakları ve maddi olanaklar arayışıyla Afrika, Asya ve Güney Amerika'ya yönelmiş; böylece kültürlerarası etkileşimin yoğunlaştığı yeni bir dönem başlamıştır. New York, Paris ve Londra gibi küresel sanat merkezlerinde faaliyet gösteren sanatçılar, daha eski ve farklı medeniyetlerden beslenerek çok kültürlü ve etnik unsurların öne çıktığı bir üretim anlayışı geliştirmiştir.

Bu dönemde moda dünyası da benzer bir çeşitliliğe sahne olmuştur. Moda dünyasında İskoç etekleri, Malaya peştamalları, tunik ve maksi etekler gibi farklı kültürlerle ait giysiler Batılı tasarımcılar tarafından yeniden

yorumlanmıştır. Aynı şekilde yaşlı, kilolu kadın modellerin ve dövmele kaplı bedenlerin kullanılması, geleneksel güzellik ve cinsiyet algılarına meydan okuyan deneysel bir yaklaşımın göstergesi olmuştur (Çelik, 2019: 64).

1980'ler aynı zamanda moda tasarımcılarının yalnızca kendi kültürel birikimlerinden değil, dünya genelindeki estetik anlayışlardan da giderek daha fazla etkilendiği bir dönemdir. Japon tasarımcılar Yohji Yamamoto ve Rei Kawakubo, Batı modasına asimetrik kesimler, minimal formlar ve geleneksel Japon estetiğine dayanan özgün tasarımlar kazandırarak modanın kültürel sınırlarını genişletmiştir (Kondo, 1988; KCI, 2020).

Hanae Mori, Kenzo Takada, Issey Miyake ve Kansai Yamamoto gibi Japon tasarımcıların yenilikçi yaklaşımları Avrupa pazarlarında büyük ilgi uyandırmış ve Japon modasının küresel yükselişini hızlandırmıştır. Bu etkinin bir yansıması olarak Singapur, 1983 yılında Paris'te yerel tasarımcıların koleksiyonlarını içeren bir sergi düzenleyerek Asya modasının uluslararası görünürliğini artırmayı hedeflemiştir. 1980'lerin başlarında Singapurlu tasarımcı Allan Chai, Doğu esintili giysilere uyguladığı el boyaması Çin resimli aplikelerle dikkat çekmiş; Bobby Chng ise metalik süslemelerle modernleştirdiği sportif erkek giyim tasarımlarıyla genç ve trend odaklı pazarda öne çıkmıştır. (<https://biblioasia.nlb.gov.sg/vol-10/issue-3/oct-dec-2014/singapore-fashion-trends-1960s-1990s/>).

Tablo 9: 1980-1990 yılları Kültürel unsurlardan etkilenecek yapılan giysi tasarımları

Kaynak: <https://aperture.org/editorial/how-irving-penn-and-issey-miyake-redefined-the-fashion-photograph/>

1980'lerde moda dünyasında Asya kökenli tasarımcıların yükselişi ve çok kültürlü etkileşimlerin artması, dönemin estetik çeşitliliğini belirgin biçimde şekillendirmiştir. Bu çeşitlilik, yalnızca yüksek moda alanında değil, aynı zamanda sokak kültürleri ve alt kültür hareketlerinde de kendisini göstermiştir. Bu alt kültürler arasında en etkili olanlardan biri punk hareketidir. Punk giyiminin en ikonik unsurlarından olan kot veya deri ceketler, kullanıcılar tarafından yoğun biçimde kişiselleştirilmiş; bu ceketlere kumaş yamalar, rozetler ve çeşitli aksesuarlar eklenmiştir..

Aynı dönemde hip-hop kültürü de küresel ölçekte etkisini artırarak modanın dönüşümünde önemli bir rol oynamıştır. Hip-hop sanatçıları—DJ'ler ve Rap müzisyenler tarafından tercih edilen spor odaklı kıyafetler, 1980'lerde geniş kitleler tarafından benimsenmiştir. Eşofman takımları, spor ayakkabılar, bomber ceketler, kova şapkalar ve özellikle altın zincirler bu akımın ayırt edici unsurları arasındadır. Hip-hop kültürünün yükselişi, Louis Vuitton ve Gucci gibi lüks moda markalarının sokak modasıyla ilişkilendirilmesine de zemin hazırlamış; böylece lüks tüketim ile alt kültür estetiği arasında yeni bir etkileşim ortaya çıkmıştır. (<https://www.coquitlamheritage.ca/our-blog/clothing-in-the-1980s>). Bu gelişmeler bir arada değerlendirildiğinde, 1980'lerin yalnızca tasarımcı merkezli yeniliklerle değil, aynı zamanda alt kültürlerin modaya yön veren güçlü etkileriyle de şekillendiği görülmektedir. Moda, bu dönemde hem yüksek kültür hem de sokak kültürü arasında dinamik bir etkileşim alanı hâline gelmiş ve bireylerin kimliklerini ifade ettikleri önemli bir araç olarak öne çıkmıştır.

1990-2000 yılları arasında kültürel unsurların kadın giyim modasına yansımaları

1990'larda ve yeni milenyumun ilk yıllarında etnik tarz, küresel modadaki en belirgin ve etkili akımlardan biri hâline gelmiştir. Bu dönemde Kenzo, Christian Lacroix, Dries Van Noten, John Galiano, Vivienne Tam ve Yeohlee gibi tasarımcılar, Kızılderili, Asya, Afrika ve Arktik kültürleri başta olmak üzere pek çok geleneksel giyim biçiminden ve estetik anlayıştan ilham alarak özgün koleksiyonlar üretmişlerdir. Tasarımcıların geçmişi ya da uzak coğrafyaları çağrıştıran renkli, senkretik (melez) ve kültürel açıdan harmanlanmış stiller geliştirmesi, etnik estetiğin modada güçlü bir konum kazanmasını sağlamıştır (Kaya ve Cucuc Romanescu, 2022:193). 1990'lı yılların öne çıkan tasarımcısı John Galiano Çin'in kültürel zenginliklerinden ilham alan isimlerden biri olmuştur. Galiano,

1999 İlkbahar/Yaz koleksiyonunu A Voyage on the Diorient Express (Diorient Ekspresi'nde bir Gezi) olarak adlandırarak tasarımlarının doğrudan Doğu kültürlerinden beslendiğini vurgulamıştır. Vogue Amerika için konuşan küratör Andrew Bolton'a göre Galliano, bu koleksiyonda özellikle Çin'deki Miao halkının geleneksel giyim estetiğinden etkilenmiştir. Miao kültürüne özgü el işçiliği, metalik süslemeler ve zengin renk paleti, koleksiyonun stilistik temelini oluşturmuştur. Ayrıca Galliano, Çin'in altın ve kırmızı detaylarla bezenmiş askeri üniformalarından da ilham alarak gösterişli ve dramatik bir tasarım anlayışı ortaya koymuştur (<https://vogue.com.tr/moda/cok-kulturlu-moda>). Yeni milenyum yaklaşırken kadın modası, 1970'lerin özgür ruhunu yansıtan daha bohem bir estetik anlayışına yönelmiştir. Bu dönemde nakışlı yüzeyler, farklı dokuların bir arada kullanıldığı karışık kumaşlar ve Doğu kültürlerinden esinlenen tasarım öğeleri yeniden moda dünyasında belirgin bir şekilde görünür hâle gelmiştir. (<https://fashionhistory.fitnyc.edu/1990-1999/>).

De la Haye ve Tucker'ın aktardığı üzere, *“1996'dan on yılın sonuna kadar bohem estetik, kadın giyiminde tüm pazar seviyelerinde baskın bir yönelim hâline gelmiştir. Bu dönemde Belçikalı tasarımcı Dries Van Noten'in etnik nakışları modern silüetlere uyarlayan yaklaşımı; genç İngiliz tasarımcı Matthew Williamson'ın cesur ve canlı renk anlayışı; Marni ve Fendi gibi Milano merkezli moda evlerinin saygın kumaş karışımlarını özgürce yeniden yorumlayan tasarımları bohem görünümün belirleyici unsurlarını oluşturmuştur”* (Laver, 2012: 288). Bohem tarz, hem yüksek moda hem de hazır giyim alanında geniş bir etki alanı yaratarak 1990'ların sonu ve 2000'lerin başı için karakteristik bir moda akımı hâline gelmiştir.

Tablo10: 1990-2000 yılları Kültürel unsurlardan etkilenerek yapılan giysi tasarımları

Kaynak 1: Dries Van Noten 1997-98 “Afgan kültürü temel esin kaynağı” Metropolitan Sanat Müzesi <https://fashionhistory.fitnyc.edu/1990-1999/>

Kaynak 2: Marc Jacobs for Perry Ellis. Ensemble 1993, <https://www.lannoopublishers.com/sites/default/files/books/issuu>

Kaynak3: Jean Paul Gaultier Spring 1994, https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-1994-ready-to-wear/jean-paul-gaultier/slideshow/collection?utm_source

1993 yılında ortaya çıkan grunge akımı ise, moda ve gençlik kültürünü etkileyen bir başka alt kültür olarak öne çıkmıştır. Kökenlerini Pearl Jam ve Nirvana gibi Seattle merkezli alternatif rock müzik gruplarından alan bu hareket, yalnızca müzikal bir yönelim olmayıp dönemin gençliği üzerinde güçlü bir kültürel etki yaratmıştır. Grunge giyim tarzında genellikle kot pantolonlar üzerine giyilen oduncu gömlekleri, aksesuar olarak kullanılan şapkalar ve Converse marka spor ayakkabılar öne çıkmış; uzun saç ve bakımsız bir dış görünüm, alt kültürün karakteristik kimliğini yansıtan unsurlar arasında yer almıştır. Grunge akımının etkisiyle birlikte New York, Milano ve Paris gibi moda merkezlerinde de punk estetiği yeniden canlanmış ve bu durum, 1990'ların moda anlayışında belirgin bir dönüşüme zemin hazırlamıştır(<https://www.harpersbazaar.com.tr/modanın-evrimi-1990-lar-h>).

1994 yılında ise ünlü tasarımcı Gaultier'ın koleksiyonu Les Tatouages, etnik ve tribal referansları öne çıkaran tasarımlarıyla dikkat çekmiştir. Koleksiyonda brokar, paisley desenleri ve dövme/kültürel motifler gibi öğeler kullanılarak farklı kültürel estetikler modern silüetlerle harmanlanmıştır. Bu dönem moda dünyasındaki çeşitlilik ve her şeyin aynı anda moda olması, kültürel zenginliğin yanı sıra zamansız şıklığın öne çıkması yeni moda anlayışının bir göstergesi olmuştur.

SONUÇ

Kültürel çeşitlilik ve zenginlik, moda endüstrisine özgünlük ve ilham verici tasarımlar getirmektedir. Kültürel tasarımların moda dünyasındaki önemini ve hangi tasarımcıların nasıl kullandığını belirlemek, kültürel unsurların, kadın modasına etkisini anlamak ve tasarımcılar tarafından nasıl kullanıldığını tespit etmenin amaçlandığı bu çalışmada elde edilen veriler sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- ✓ 1900-1910 döneminde kadın giysi modasında kültürel unsurların etkisi belirgindir. Bu dönemin önde gelen tasarımcıları; Paul Poiret, Leon Bakst ve Jeanne Lanvin'dir. Avrupa, Doğu ve Uzakdoğu kültürlerinden

esinlenerek egzotik motifleri ve giysi öğelerini tasarımlarına dahil etmiştir. Bu dönemde özellikle kimonolardan, Turna kuşu ve çiçek desenlerinden ilham alınmış, Bloomer pantolonu gibi fonksiyonel kıyafetler spor ve günlük yaşamda kullanılmaya başlanmıştır. Leon Bakst'ın sahne tasarımları, oryantalist estetiğin moda ve sanat alanındaki etkilerini göstermiştir. Sonuç olarak, 1900'lerin başında kültürel etkileşimler, Batı modasında hem tasarım çeşitliliğini hem de egzotik ve oryantalist görselliği artırmıştır.

- ✓ 1910-1920 yılları, oryantalizm ve kültürlerarası etkileşimin moda üzerindeki etkilerinin yoğun olarak görüldüğü bir dönemdir. Bu dönemin önde gelen tasarımcıları; Paul Poiret, Leon Bakst, Sonia Delunaydır. Doğu etkilerini Batı modasına taşımış ve Paul Poiret gibi tasarımcılar tarafından günlük kadın giyiminde popüler hâle getirilmiştir. Poiret, dökümlü kumaşlar, canlı renkler ve sütun benzeri silüetlerle “harem pantolonu” ve tunik gibi doğu esintili giysileri tanıtmış; kadınlara hareket ve rahatlık kazandırmıştır. Bu dönemde Fransız ve İngiliz modası, Rus köylü stili ve Türk harem kıyafetlerinden esinlenerek tasarımlara yansımıştır. Léon Bakst, Rus balesi için sahne ve kostüm tasarımları yaparak oryantalist ve egzotik unsurları modaya taşımış; Sonia Delaunay da geometrik desenlerle Rus ve Mısır kültürünü kadın giysilerine aktarmıştır. Japonya'dan kimonolar, Afrika'dan boneler, Arjantin'den tango etkisi ile kabarık etekler ve çeşitli ipek şallar moda dünyasında öne çıkmıştır. Genel olarak, 1920'li yıllara girerken Birinci Dünya Savaşı sonrası moda, Caz Çağı etkisi, oryantalizm ve farklı kültürlerin etkisi ile çeşitlenmiş ve kadın giysisinde rahatlık, hareket özgürlüğü ve egzotik estetik ön plana çıkmıştır.
- ✓ 1920'ler, özgürlük, hareketlilik ve bireysel ifadenin ön plana çıktığı bir dönem olarak öne çıkmıştır. Bu dönemin önde gelen tasarımcıları; Coco Chanel, Jean Patou, Paul Poiret, Leon Bakst, Madeleine Vionnet'tir. Caz kültürü ve çarliston modası, kadın giyiminde bel hattı düşük, püsküllü ve tüylü elbiseler, inci kolyeler ve dar röverli küçük şapkalarla kendini göstermiştir. Bu dönemde, eski Mısır kralı Tutankhamun'un mezarının 1922'de keşfi modada “Tutmania” olarak adlandırılan Mısır egzotizmini gündeme getirmiş; elbiselerde Mısır motifleri, renkleri ve süslemeleri yaygın olarak kullanılmıştır. Genel olarak bakıldığında, dönemin moda anlayışında ipek kumaşlar öne çıkmış, akşam yemekleri ve resmi etkinliklerde drapeli elbiseler, püsküllü detaylar ve işlemeli dış giysiler kombinlerde sıkça tercih edilmiştir. 1920'ler, Caz Çağı'nın etkisiyle kadın modasında özgür, hareketli ve gösterişli bir stilin doğduğu yıllar olarak kabul edilir.
- ✓ Bu dönemin önde gelen tasarımcıları; Elsa Schiaparelli, Jean Patou, Madeleine Vionnet'tir. 1930'ların başında Bolero modası öne çıkmış, Osmanlı kültürüne ait kaftanlar ve Avrupa Barok tarzından esinlenen fiyonklar modaya yansımıştır. Mısır sanatı ve dekoratif sanatlar tasarımlarda etkili olmuştur. Doğu kültürüne ait şalvar benzeri pantolonlar ve tunikler ile Yunan kültürüne ait kitonlar ve drapeli giysiler popüler hale gelmiştir. 1930'ların sonlarına doğru Afrika ve Güney Asya etkilerini taşıyan türbanlar, özellikle Caz Çağı modası etkisiyle Batı modasında öne çıkmıştır. Türbanlar, Amerikan kadınlarının medeni kimliklerini pekiştirmesine hizmet ederken, diğer kültürlerle dair yansıtmıştır. Sonuç olarak, dönemin kültürel moda unsurları bolero ceketler, Yunan kültüründen esinlenilerek tasarlanan drapeli ve yapılandırılmış silüetler, boncuk, nakış ve payet detaylarıyla dekoratif tasarımlar ve egzotik aksesuarlardır.
- ✓ Bu dönemin önde gelen tasarımcıları; Madam Gres, Cristóbal Balenciaga, Carolyn Schnurer'dir. 1940'lar, II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle kadın modasında sadelik ve işlevsellik öne çıkmıştır. Savaş sonrası, Madam Gres, bol kumaşlı elbiseler üreterek pileli Yunan tanrıçası elbiselerine odaklanmıştır. Bu dönemde Utility elbiseler, gömlek ve büzgülü etek kombinleriyle yaygınlaşmış; türban, eldiven ve uygun ayakkabılarla tamamlanmıştır. Savaş sonrası dönemde, Balenciaga, İspanyol kültürel mirasını ve dramatik tasarım anlayışını abiye elbiselere taşıyarak, tafta katmanlı geniş etekler ve detaylı silüetlerle kadın modasına güçlü bir estetik katmıştır. Amerikan modasında ise Carolyn Schnurer, 1944–1964 yılları arasında genç ve aktif kadınlara yönelik spor giyim tasarımlarıyla öncülük etmiştir. Tatil koleksiyonlarında farklı kültürlerden esinlenen detayları klasik Amerikan silüetiyle harmanlamış, sade ve işlevsel giysiler tasarlamıştır.
- ✓ 1950'ler İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme denk gelen dönem olarak değişimlerin de başladığı bir dönem olmuştur. Bu dönemin önde gelen tasarımcıları, Givenchy, Cristóbal Balenciaga, Jean Dessès'dir. Amerikan kültürü küreselleşme ile yayılmaya başlamıştır. Özellikle alt kültürün giyim tarzı, denim pantolonlar, madenci kıyafetleri ve kovboy filmlerindeki giysiler gençler arasında popülerleşmiş; Elvis Presley'in Jailhouse Rock filmi, Amerikan işçi sınıfı tarzını gençler arasında moda hâline getirmiştir. Dönemde, Amerikan orta sınıfının rahatlık, konfor ve maddi zenginlik üzerine kurulu yaşam tarzı, gençlerin sorgulayıcı ve isyankâr tutumlarıyla birleşerek kültürel bir moda akımı yaratmıştır. Sonuç olarak bu dönemin kültür unsurları, denim pantolonlar, kovboy giysileri, feminen giyim kültürü ile birlikte saçta kullanılan eşarp ve manto kombini olmuştur.
- ✓ 1960'larda ortaya çıkan Hippiler, gençlerin toplumsal düzene karşı duruşunu ve özgürlük arayışını yansıtan bir moda akımı başlattı. Bu dönemin önde gelen tasarımcıları, Yves Saint Laurent ve Dolce & Gabbana'dır. Bu

dönemde vücuda yapışan, canlı renkli ve Afrika tarzı baskılı unisex pantolonlar, nakışlı Afgan kabanlar, el örgüsü hırkalar, çiçekli uzun etekler ve baş bandanaları gibi etnik giyim unsurları ön plana çıktı. Hippiler, üçüncü dünya ülkeleri ve Çingenelerin giysilerinden ilham alarak küresel bir etnik moda anlayışı yarattılar ve bu yaklaşım modern modada kültürler arası etkileşimin temel örneklerinden biri oldu. Hindistan'ın ilk kadın başbakanı Indira Gandhi'nin siyasi kimliği ve Asya esintileri de dönemin modasına dolaylı bir etki yaptı. Bu dönemin önde gelen kültürel unsurları, hippiler aracılığıyla popülerleşen etnik ve kültürel tasarımlardır.

- ✓ 1970'lerde moda, oryantalizm ve etnik esintilerle çeşitlendi. Çin, Japonya ve Ortadoğu kültürlerinden ilham alan tasarımlar öne çıktı. Bu dönemin önde gelen tasarımcıları, Yves Saint Laurent, Issey Miyake, Rei Kawakubo ve Yohji Yamamoto'dur. Yves Saint Laurent, "Les Chinoises" koleksiyonu ile Asya etkisini gösterirken, Issey Miyake, Rei Kawakubo ve Yohji Yamamoto Japon kültürünü Batı modasına taşıdı. Alp Dağları, Meksika, Ortadoğu ve Rus etnik giyimleri de popülerleşerek küresel kültürel etkileşimi modaya yansıttı.
- ✓ 1980'lerde moda, çok kültürlü ve küresel bir nitelik kazanmıştır. Tasarımcılar, Afrika, Asya ve Güney Amerika estetiğini koleksiyonlarına yansıtmış; Bu dönemin önde gelen tasarımcıları Yohji Yamamoto, Rei Kawakubo, Issey Miyake, Kenzo Takada'dır. Japon tasarımcılar geleneksel Japon estetiğini Batı modasına taşımıştır. Doğu motifleri ve sportif detayları ön plana çıkmıştır. Aynı dönemde punk ve hip-hop alt kültürleri de moda üzerinde etkili olmuş, alternatif giyim tarzları popülerleşmiştir. Sonuç olarak 1980–1990 yılları, modanın tek merkezli yapısından çıkarak çok kültürlü ve çok kimlikli bir döneme evrilmiştir.
- ✓ 1990'lar ve 2000'lerin başında moda, etnik ve bohem etkilerin ön plana çıktığı bir döneme girmiştir. Tasarımcılar, farklı kültürlerin estetik ve giyim geleneklerinden ilham alarak koleksiyonlar yaratmıştır. Dönemin önde gelen tasarımcıları John Galliano, Dries Van Noten, Jean-Paul Gaultier, Marc Jacobs, Kenzo, Christian Lacroix, Vivienne Tam, Yeohleedir. John Galliano, 1999 İlkbahar/Yaz koleksiyonunda Çin'in Miao kültüründen esinlenerek altın ve kırmızı detaylı askeri üniformaları yorumlamıştır. Dries Van Noten, 1997–98 koleksiyonunda Afgan kültürünü, Jean-Paul Gaultier ise 1994 koleksiyonunda etnik ve tribal motifleri kullanmıştır. Bu dönemde Marc Jacobs da Perry Ellis için 1993'te koleksiyonlarında etnik esintilere yer vermiştir. Aynı zamanda grunge ve alternatif rock etkileri, gençlik kültürünü yansıtan kot, oduncu gömlek ve Converse ayakkabı gibi unsurlarla modaya yansımıştır. Sonuç olarak 1990'lar, etnik, bohem ve alt kültürlerin modada baskın hale geldiği, çok kültürlü ve eklektik bir dönem olarak öne çıkmıştır.
- Sonuç olarak, kültürel unsurların 20. yüzyıl kadın modasına etkisi, moda endüstrisinde çeşitliliği ve yaratıcılığı artırmakla kalmayıp, aynı zamanda kültürel mirasın korunmasına ve yeniden yorumlanmasına da katkı sağlamıştır. Bu çalışma, moda tasarımında kültürel unsurların rolünü anlamak ve gelecekteki tasarım süreçlerine kaynak oluşturmak açısından önemlidir. Tasarımcılar, farklı kültürleri araştırarak bu zenginlikleri kendi tasarım anlayışlarıyla harmanlayabilir ve yenilikçi koleksiyonlar oluşturmalı önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Barnard, M.(1996) . Fashion As Communication. London.

Barthes, R.(1990).The Fashion System. California: University Of California Pres. Berkeley.

Catterall, S. (2020, Winter). Women's Trousers and Such: The Ottoman Influence on Early Western Feminism. _ Humanities: The Magazine of the National Endowment for the Humanities_, 41(1).

Comstock-Skipp, J. K. (2011). Art Deco sartorialism in America: Persian urban turbans and other versions. Chitrolekha International Magazine on Art and Design, 1(3).

Clancy, D.(1996).Costume Since 1945 Couturen.Street Style And Anti-Fashion. London:Herbert Press.

Connikie Y.(1990). Fashions Of A Decade: The 1960s. London: Batsford Ltd.

Çelik E. (2019). *1980'ler Kültüründen Beslenerek Kurulan Günümüz Globalmarkalar Üzerine Bir Araştırma Ve Koleksiyon Hazırlama*. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tekstil Ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Dzramedo, B.E. (2009). *Clothing And Fashion In Ghanaian Culture: A Case Study Among The Akans*, B.A. Industrial Art (Textiles) A Dissertation Submitted To The School Of Graduate

Güneş Yarmacı, H., & Akpınarlı, H. F. (2024). Geleneksel kutnu kumaş dokumacılığının tekstil tasarımında esin kaynağı olarak kullanılması. Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks, 16(1), 137–160. <https://doi.org/10.46291/zfWT/160110>

Studies, Kwame Nkrumah University Of Science And Technology İn Partial Fulfilment Of The Requirements For The Degree Of.

Fukai, A.(...). Japonism İn Fashion, Tokyo:Chief Curator Kyoto Costume Institute. This Article İs Carried İn An Exhibition Catalogue Japonism İn Fashion [Tokyo].

Herald J.(1992). Fashions Of A Decade: The 1970s. London: Batsford Ltd.

Himam, F. D. (2013). “Batı ve Doğu giysileri arasındaki ilişki...” *Erken Cumhuriyet Dönemi ve 1990’lı Yıllar Arasında Türk Moda Tarihi*] (pp. 92-95). İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları.

Alvarez, M.M.(2010). When The West Wore East: Rei Kawakubo, Yohji Yamamoto And The Rise Of The Japanese Avant-Garde İn Fashion, Assistant Curator Of Research, The Museum At Fit.

Martin, R. (1995). “Our Kimono Mind: Reflections On ‘Japanese Design: A Survey Since 1950’,” İn *Journal Of Design History*, Vol. 8 No.3: 215-223.

Jennings, H.(...). New African Fashion, London And New York.

Kaya Ö. Ve Cuciuc Romanescu L.S. (2022). Representation of Ethnic Diversity in the Collections of Fashion Brands – 2005-2020. *Învățământ, Cercetare, Creație* Vol. 8 No. 1 – 2022.

Koca E. Ve Çağlar G. (2017). Politik Olayların Kadın Modasına Tematik Yansımaları Üzerine Bir Analiz. *Idil*, 6 (29), (2017):349-366.

Kondo, D. (1988). *Through Western Eyes: Japanese Fashion İn The 1980s*. Kyoto Costume Institute.

Kcı (2020). *Japanese Avant-Garde And Global Fashion Influence İn The 1980s*. Kyoto Costume Institute Archives.

Küçük, B. Ve Kahyaoglu, İ. (2013). Yerellik öğeleri içinde küreselleşen yönetmen: Ferzan Özpetek. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 3(2).

Laver, J. (2002). *Costume and Fashion: A Concise History*, Thames and Hudson, London.

Laver, J, Amy De La Haye ve Andrew T. (2012). *Kostüm ve Moda: Kısa Bir Tarih*. 5. baskı. New York: Thames & Hudson.

Özüdoğru, Ş. (2011). Belçika modasının yükselişinde sanatsallaştırma kavramının rolü. *Akdeniz Sanat*, 4(7).

İnternet kaynakları

<https://www.erlertekstil.com.tr/blog/fashionista/modanin-baslangici-paul-poiret>

<https://www.oggusto.com/moda/moda-tarihi-ve-20-yuzyilin-ilk-20-yili>

<https://fashionhistory.fitnyc.edu/about-timeline/>

<https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn84026749/1922-03-05/ed-1/seq-75/>

<https://www.elle.com/it/moda/tendenze/news/g852251/dottor-zivago/> <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2013-ready-to-wear/balmain>

<https://www.vogue.com/fashion-shows/designer/thebe-magugu>

<https://www.lannoopublishers.com/sites/default/files/books/issuu>

<https://www.fashiongonerogue.com/era/1930s-fashion-women/>

<https://vintagedancer.com/1930s/womens-1930s-hat-styles/>

https://www.vintag.es/2023/12/jean-desses.html#google_vignette

<https://museeyslparis.com/en/biography/collection-africaine-pe>

<https://vogue.com.tr/moda/cok-kulturlu-moda>

<https://theeyehasit.com/2017/03/22/giorgio-di-santangelo/>

<https://www.barnebys.com/blog/issey-miyake-the-art-of-sculptural-fashion>

<https://www.peramuzesi.org.tr/blog/turquerie/1550>

<https://iandrummondvintage.com/blogs/fashion-history/fashion-designers-of-the-1940s?srsltid=AfmBOorJfUSxc9HsDZBRobbNGxxKhqrkZS8Xsn5ofptcfj5UMOT8B3yt>

<https://www.life.com/lifestyle/givenchy-rare-and-classic-photos-from-a-fashionable-life/>

https://www.thefad.co/blog/icerik/esarp-ve-salin-kisa-tarihi?srsltid=AfmBOopF45pW6MW9RB5AUndf_zulCRdm9uTfpgEo-OFxKB_xrZpzeYxU

<https://aperture.org/editorial/how-irving-penn-and-issey-miyake-redefined-the-fashion-photograph/>